

Asia: VN/698/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä lausuttavaa esitetyistä muutoksista?

Verrattuna muihin Pohjoismaihin voidaan todeta, että Suomi on jäljessä työllisyyspalveluiden määrässä ja laadussa, osatyökykyisten työllistämässä ja palkkatuen käytössä. Työvoimapalveluiden kehittäminen tätä taustaa vasten on perusteltua. Yksilöllisen, tarvelähtöisen ja asiakaskohtaisen palvelun lisäämistä voidaan pitää kannatettavana suuntana.

Työllisyyspalveluilla on merkittävä rooli työllisyyden hoidossa. Heikossa työmarkkina-asemassa olevat henkilöt tarvitsevat yksilöllistä ja tarvelähtöistä palvelua työllistymisensä tueksi. Sininauhaliiton jäsenyhteisöilleen tekemässä kyselyssä (2020) työelämään auttavina tukitoimina arvioitiin tärkeimmäksi keskustelutuki ja kannustus (74 % vastaajista). Toiseksi vaikuttavimpina (63 %) tukitoimina vastaajat arvioivat niin ohjauksen ja neuvonnan kuin työllistämispalvelut ja tukitoimet.

Kuntoutussäätiö ja Sininauhaliitto haluavat lausunnoissaan tuoda esille seuraavat, uudistuksen toimeenpanoon liittyvät seikat, joihin ne toivovat valmistelussa kiinnitettävän erityistä huomiota.

Resurssien kohdentuminen

Hallituksen esityksessä todetaan, että nykyisin työnhakukeskusteluja toteutetaan vuosittain n. miljoona, ja jatkossa niitä tehtäisiin n. 2,3 miljoonaa. Kuntoutussäätiö ja Sininauhaliitto painottavat, että pelkkä keskustelujen lisääminen ei välttämättä johda työnhakija-asiakkaan näkökulmasta

suoraviivaisesti parempaan lopputulokseen. Erityisesti kaikkein heikoimmassa työllistymisen asemassa olevien kohdalla resurssia tulee kohdentaa näiden henkilöiden yksilöllisen tuen- ja ohjauksen toteuttamiseen ja henkilökohtaisen pidemmän palvelusuhteen turvaamiseen.

Vähintään yhtä oleellista työnhakukeskustelujen lisäämisen rinnalla on niiden käytännön toteutus. Laadukkaat keskustelut lähtevät arvostavasta kohtaamisesta, tavoitteellisuudesta, asiakkaan voimavarojen tunnistamisesta ja yhteensovittavasta työotteesta eli työskentelystä asiakkaan työllistymistä tukevien yhteistyötahojen kanssa. Tiivis yhteys työnantajiin ja paikallisten työmarkkinoiden tuntemus ovat luonnollisesti avainasemassa silloin kun asiakkaan tavoitteena ovat avoimet työmarkkinat. Mikäli kaikille työnhakija-asiakkaille tarjotaan esityksen mukaisesti samanlaisia palveluita ilman tarveharkintaa, on vaarana, että erityistä tukea tarvitsevat jäävät entistä kauemmaksi avoimilta työmarkkinoilta.

Vaikeasti hahmottuva palveluprosessi

Hallituksen esityksen mukaan palvelutarpeen määrittely perustuu lähinnä asiakkaan omaan arvioon. Tämä voi olla ongelmallista, koska haastavassa elämäntilanteessa olevan henkilön oma arvio tuen- ja palveluiden tarpeesta voi olla joko ali- tai ylimitoitettua. Asiakkaan edun mukaista on, että työllisyysuunnitelma perustuu mahdollisimman täsmälliseen arvioon tuen ja palveluiden tarpeesta.

Mainitsemme tässä yhteydessä esimerkkinä Varsinais-Suomessa käytössä olevan tiiviin yhteistyön mallin, jossa asiakkaan asioita voidaan käsitellä asiakkaan, järjestötoimijan ja viranomaisen kesken. Näin varmistetaan tiedon siirtyminen ja voidaan arvioida monesta näkökulmasta asiakkaan palvelutarvetta. Mielestämme tällainen malli tulisi ottaa käyttöön koko Suomessa.

Esitetyissä muutoksissa asiakkaalle kohdentuu uudenlaisia vaatimuksia, mm. työnhaun suhteen. Järjestelmä on varsin monimutkainen, ja voidaan kysyä, kuinka ymmärrettävänä ja selkeänä se hahmottuu asiakkaille. Monimutkaisuutta lisää se, että eri tilanteissa oleviin asiakkaisiin kohdentuu keskenään hyvin erilaisia vaatimuksia. Erityisesti verkkoasiointi on suuri haaste, koska työnhakijat ovat toisiinsa verrattuna hyvin erilaisessa asemassa sähköiseen asiointiin liittyviltä mahdollisuuksiltaan ja valmiuksiltaan.

Lisäksi hallituksen esitys sisältää huomattavan paljon erilaisia poikkeamia asiakkaiden palveluprosessin toteutusta koskevista periaatteista. Tämä tekee järjestelmästä monimutkaisen. Periaatteita ja poikkeamia on tarkasteltava vielä uudelleen, ja selkiyttää järjestelmää tältä osin.

Esitetyissä muutoksissa hyvää on muun muassa yksilöllisten työllistymissuunnitelmien laadinta. Pidämme tarkoituksenmukaisena, että muutoksen toteuttamisessa huomioidaan laaja-alaisesti kuntoutus- ja muut palvelut, sekä niiden tarjoaminen yksilöllisesti ja tarvelähtöisesti. Tämä

edellyttää, että TE-hallinnossa asiakastyötä tekevillä on riittävä osaaminen ihmisten työkykyä ja työllistymistä tukevista ratkaisuista ja palveluista.

Edelleen pidämme tarkoituksenmukaisena ja kannatettavana sitä, että työllistymissuunnitelmassa sovitaan ja siihen kirjataan nämä työnhakijan tarvitsemat palvelut koulutuksen, kuntoutuksen ja toiminta- ja työkyvyn tuen osalta.

Esitetystä työnhakumallista myös osa-aikatyössä oleville osatyökykyisille asetetaan vaatimukseksi kokoaikatyön hakeminen. Pidämme tätä lähtökohtaa ongelmallisena, velvoite kokoaikatyön hakemisesta ei tee kokoaikatyöhön kykenevää sellaisesta henkilöstä, joka on työ- tai toimintakykynsä vuoksi todennetusti kykenevä vain osa-aikatyöhön.

Järjestöjen osaaminen

Hallituksen esityksessä järjestöjen rooli palveluntuottajana on kirjattu suppeaksi, mikä voi johtaa järjestöjen erityisosaamisen ja jo kehitettyjen vaikuttavien toimintamallien katoamiseen. Painotamme, että suunnitellussa työnhakumallissa on tarkoituksenmukaista hyödyntää laajamittaisesti työllisyyspalveluiden järjestelmää täydentää kolmas- ja yrityssektori. On tärkeää, että järjestöt integroidaan työttömien työllistymisen palvelu- ja tukiprosesseihin niiden kiinteänä osana.

Haluamme kiinnittää huomiota myös siihen, että järjestökentällä, mukaan lukien Sininauhaliitto ja Kuntoutussäätiö, on pitkä kokemus ja paljon osaamista erityisesti kaikkein heikoimmassa työllistymisen asemassa olevien henkilöiden tuen tarpeista sekä hyviä toimintamalleja muun muassa osaamisen kehittämiseen.

Kuntoutussäätiö ja Sininauhaliitto painottavat, että kolmannen sektorin toimijoiden ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen on voitava myös jatkossa toimia palveluntuottajina. Esityksessä palveluntuottajien rooli on rajattu pitkälti täydentäviin työnhakukeskusteluihin ja tältä osin ainoastaan niihin palveluprosessien osa-alueisiin, joissa kyse ei ole viranomaistehtävän toteuttamisesta.

Näemme, että yleishyödyllisillä toimijoilla on roolia esitettyä laajemmin, erityisesti yksilöllisen tuen antamisessa asiakkaiden tarpeiden mukaisesti. Esityksessä todetaan, että yksilöllisten valmennuspalveluiden kysyntä voi vähentyä työnhakukeskustelujen laajentuessa. Pidämme tärkeänä, että yksilöllisiä valmennuspalveluita käytetään ja hankitaan myös jatkossa. Tämä pätee erityisesti osatyökykyisiin.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; taloudelliset vaikutukset?

Asiakkaiden haastatteluihin tarvitaan merkittävä henkilöresurssien lisäys, mikä lisää taloudellisia kustannuksia. Mielestämme on tarpeen harkita suunniteltujen resurssien ensisijaista kohdentamista vaikeasti työllistyviin henkilöihin, joilla on selkeästi yksilöllisen ja kohtaavan tuen tarvetta sen sijaan, että samaa tukea tarjotaan kaikille tarpeesta riippumatta.

Lisäksi Kuntoutussäätiö ja Sininauhaliitto pitävät tarkoituksenmukaisena yleishyödyllisten toimijoiden osaamisen hyödyntämistä työnhakukeskusteluissa ja muissa palveluprosesseissa. Vaikuttavien toimintamallien ja kumppanien käyttö tehostaa asiakasprosesseja ja säästää myös kustannuksissa.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset viranomaisten toimintaan (ml. resursseja koskevat asiat)?

-

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset työllisyyteen?

Työttömien määrä on jatkuvassa kasvussa. Lisäksi pandemiatilanne on osoittanut, että ennalta arvaamattomia muutoksia, jotka vaikuttavat työllisyyteen voi syntyä hyvinkin nopealla aikavälillä ja ennalta arvaamattomasti.

Suomessa on samanaikaisesti meneillään useita uudistuksia ja niiden toimeenpanoja. Näiden yhteisvaikutusta työllisyyteen on Kuntoutussäätiön ja Sininauhaliiton mielestä lähes mahdoton etukäteen arvioida täsmällisesti. Kokemuksemme on osoittanut, että samanaikaiset toisistaan irralliset toimenpiteet, joiden yhteisvaikutusta ei kyetä arvioimaan saattaa johtaa siihen, että kyseiset toimenpiteet jäävät kokonaan tai osittain toteutumatta tai osa toimenpiteistä jopa vesittää toisten vaikutuksia.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; muut vaikutukset?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakijan palveluprosessista?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien palveluprosessista?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien palveluprosessista?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa muistutuksesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuudesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien työnhakuvelvollisuudesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien

työnhakuvelvollisuudesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; muuta lausuttavaa?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä eroamisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä kieltäytymisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa porrastetusta seuraamuksesta?

-

Työttömyysturvalaki; muuta lausuttavaa?

-

Lausuttavaa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta?

-

Lausuttavaa muiden lakien muuttamisesta?

-

Lausuttavaa muutosten voimaantulosta ja siirtymäajan järjestelyistä?

-

Lausuttavaa suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestyksestä?

-

Muuta lausuttavaa?

-

Joutsiluoma Jaana
Sininauhaliitto ry - Yhteislausunto Sininauhaliitto ry ja Kuntoutusäätiö